

Kelime de Keramet Var mıdır?

İrfan ÇEVİK

Kimi şairlerin çok sevdiği bir söz vardır; şiir kelimeyle yazılır. İlk bakışta bir gereksizlik havası sezilse de önemli bir gerçekliği dile getirdiği söylenebilir bu sözün. Dile getirdiği gerçeklik, şiirin gerçektede kelimeyle yazılıyor olmasıdır. Şiirin temel ögesi kelimedir. Bazen bir kelimededen hareketle, koskoca şiirsel bir yapı kurulabilir. Bunun bir kanıtı veya sağlaması ise iyi bir şiirden bir kelime çekildiği zaman, şiirsel yapının büyük bir gürlütle çöküyor olmasıdır.

Keramet dinî bir terim, çoğu dinî terimler gibi hem sözlük anlamı hem de ıstılah anlamı var 'keramet'in. Sözlük kullanımında, değer, kıymet anlamlarına geliyor keramet. İstılahta ise peygamberlik iddiası taşımaksızın bir kişinin göstermiş olduğu kimi doğüstü durumları ifade etmek için kullanılıyor. Sözlük anlamı neredeyse kaybolmuş, keramet denildiğinde hep ıstılah anlamı geliyor akla.

Denilebilir ki yazının başlığı sorunlu. Çünkü, keramet, her şeyden önce, insanla ilişkili bir kelime. Onun yapıp ettiklerinin bir bölümüne, daha doğrusu çok seçkin ve çok nadir olarak görülen bir bölümüne verilen bir isim keramet. Dolayısıyla, birinci elden insan edimi olmayan eylem ve kavramlara keramet atfetmek doğru olmaz. Böyle denirse, bizce de yerinde bir itiraz olurdu bu. Ancak, bizim burada amacımız, kerameti amacı dışında kullanarak yozlaştırmak değildir. Aksine, onun ifade ve tanım gücünden faydalanarak yeni ilişki ve kavramsal imkanları denemekten ibarettir. Diğer bir ifadeyle, kelime de keramet arayarak, bu ilişkinin gerisinde duran, şiir - şair, öykü - öykücü, roman - romancı vb. ikili yapıları, kelime ve keramet boyutunda yeni bir ilişkiye tabi tutmaktır.

Topluca ifade etmek bakımından beste - bestekâr; şiir - şair; öykü - öykücü; roman - romancı; resim - ressam; tiyatro eseri - tiyatro yazarı; deneme - denemeci vb. ikili yapılarını göz önünde bulunduralım. Bu sıralama, bu ikili yapıların, kelime keramet ikili ilişkisine yakınlıklarını da ifade eder aynı zamanda. Daha doğrusu, varsa eğer, kelime keramet ilişkisine en yakın duran beste - bestekâr yapısıdır. İkinci sırada şiir - şair; üçüncü sırada ise diğerleri gelir. Üçüncü sırada-

kiler, kelime keramet ikili ilişkisine eşit uzaklıktadır. Ancak beste - bestekâr ikilisinin diğerlerinden farklı bir yönü vardır. Bu ikili öncelikli olarak kulağa hitap ederken, diğerlerinin önceliği gözdür. Bu bakımdan beste - bestekâr ikili yapısı kıyaslama dışı tutulursa; şiir - şair ikili yapısı birinciliğe yerleşir. Diğerleri için değişiklik olmaz, ikinci olarak eşit mesafede kalmaya devam ederler.

Aslında, bu basit sıralama, amacı dışında duran bir gerçekliği de anımsattı: öyle ya şairler yaptıkları iş gereği keramete ve onun türevleri olan eylemlere yakın olmuşlardır. Bu genel kanının aksine, kendini bu tür soyut ve metafizik algılara uzak hisseden, şiirin de ağaç, kaya parçası, defter, kalem vb. somut kavrayışlardan ibaret olduğunu ileri süren şairler yok mu? Elbette var. Ancak bu, şiirin bir başka kadim konusudur.

Buradaki birinci ölçüt, anlatımda yoğunluk ve maddi anlamda mümkün olan en az sözcükle derdini anlatmaktır. İkinci ölçüt ise bu asgari malzemeyle yapılan işin insan ruhunda bulabileceği karşılıktır. İnsan ruhunda bulabileceği karşılık gibi son derece öznel ve bir o kadar da derinlikli konuyu buraya ölçüt olarak almanın elbette birtakım sıkıntıları olacaktır. Bu ölçütler alabildiğine öznel ve hatta el yordamıyla ulaşılmış sonuçlar olabilir. Ne var ki burada önemli olan kerametın ortaya çıkış biçimi ve üçüncü kişilerde oluşturduğu algıdır.

Bu iki husus dikkate alındığında; kerametın dinî boyutta ortaya çıkışı ile edebî boyutta ortaya çıkışı arasında büyük benzerlikler ve farklılıklar olduğu görülür. Her şeyden önce, iki durumda da olayı çözen, keşfeden, boyutlarını tespit eden dinî boyuttakilerin yaygın adıyla mürit, edebî boyuttakilerde ise mürit karşılığı adına “keramet görücüler” diyebileceğimiz kimseler vardır.

Ortaya çıkışı ve kendini ifade edişi bakımından keramet sahibi insanla, keramet sahibi kelimenin dinamikleri farklılık arz eder. Keramet sahibi insanın, sahip olduğu bu kerametın farkında olması mümkün değildir. Keramet, Tanrı'nın sonsuz lütuflarından biridir. Ancak, bu lütufa mazhar olanların bunu bilmesi, çevresine söylemesi, hatta ihsas etmesi bile mümkün değildir. Bu açıdan, keramet sahibi kelimenin durumunda tam bir belirsizlik hâkimdir. Kelimenin kendi kerametının ayırımında olup olmadığını bilemeyiz.

Kerametın algılanışı bakımından keramet sahibi insanla, keramet sahibi kelime arasında benzerlikler hemen kendini ele verir. İnsanın sahip olduğu kerameti ortaya çıkaran, onun farkına varanların müritler olduğunu; keramet sahibi kelimedeki kerameti gören, yakalayan ve keşfedenlerin ise keramet görücülerini olduğunu yukarıda tespit etmiştik. Bir keramet görücünün gördüğü kerameti kolay kolay herkes göremez. Bu, müritliğin ötesinde birtakım yetenekleri gerektiren bir iştir çünkü.

Konunun selameti bakımından, burada cevaplanması gereken çok önemli bir soru daha vardır. Keramet sahibi insanın yazdığı kelime keramet var mıdır? Kesinlikle vardır ve olmalıdır. Ancak, keramet sahibi, sahip olduğu keramet farkında olmadığından, yazdığı kelime de keramet olup olmadığını bilemez. Burada yine keramet görücülerin algı düzeyleri devreye girer.

Sahibine keramet atfediyorsanız, yazdıklarında da keramet aramak mantıken tutarlı olabilir. Ancak, sahibine keramet atfetmeksizin yazdıklarında keramet aramak ve keşfetmek, asıl sorun burada galiba.